

บทที่ 4

ปัจจัยสนับสนุนประสิทธิผลมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ

ในบทที่ผ่านมา นั้น จะพบว่ามาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจที่นำมาใช้ต่อแอฟริกาใต้ มีปัจจัยอุปสรรคมากมายเกิดขึ้นและลดทอนประสิทธิผลของมาตรการเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็พบว่า มีหลาย ๆ ปัจจัยสนับสนุนประสิทธิผลของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ หนึ่งโดยเงื่อนไขของการบรรลุเป้าหมายของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมเข้ามามีส่วนสนับสนุน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นปัจจัยสนับสนุนประสิทธิผลของมาตรการ ตามที่ได้อธิบายในแนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจในบทที่ 1 ดังนั้น ในบทนี้จะนำเสนอถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีส่วนทำให้เกิดการยกเลิกนโยบายอาปาร์ทเฮดและสนับสนุนมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาสามารถแบ่งปัจจัยแวดล้อมออกเป็น 2 ประการคือ

1) ปัจจัยร่วม ในที่นี้หมายถึง ปัจจัยโดยตัวของมันเองแล้วมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือ ยกเลิกอาปาร์ทเฮด และมีความสำคัญเทียบเท่ากับปัจจัยหลักคือ มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ

2) ปัจจัยสนับสนุน ในที่นี้หมายถึง ปัจจัยรองที่โดยลำพังส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลคนผิวขาวได้ไม่มากนัก แต่เมื่อรวม ๆ กันแล้ว ปัจจัยรองทั้งหลายนั้นจะเป็นปัจจัยสนับสนุนอย่างสำคัญต่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ และเกิดแรงกดดันที่เข้มข้นยิ่งขึ้นจนกระทั่งรัฐบาลแอฟริกาใต้จำต้องเลือกหันมาเปลี่ยนแปลงวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

โดยจะแยกกล่าวในแต่ละปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. ปัจจัยร่วม :

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำ : ประธานาธิบดีเฟรเดอริก วิลเลียม เดอ แคลร์ก

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นประกอบกับข้อมูลที่ค้นพบ ปรากฏว่าการล่มสลายของระบบอาปาร์เทดในแอฟริกาใต้นั้น เกิดจากปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ "มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ" ถึงกระนั้นผู้วิจัยก็ไม่อาจละเลยข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า ยังมีปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยขอเรียกในที่นี้ว่าปัจจัยร่วม ซึ่งเป็นตัวแปรนำแอฟริกาใต้ไปสู่หนทางตามความหวังของคนผิวดำและคนทั่วโลกได้ ปัจจัยร่วมที่ว่านี้คือ "ประธานาธิบดีเฟรเดอริก วิลเลียม เดอ แคลร์ก ผู้นำผิวขาวแห่งแอฟริกาใต้"

นับตั้งแต่มีการปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจในปีค.ศ.1985 เป็นต้นมา สถานการณ์ในแอฟริกาใต้ยังคงเลวร้ายเหมือนที่ผ่านมา ความรุนแรงอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาล กับคนผิวดำยังพบเห็นได้ตลอดเวลา อีกทั้งท่าทีของรัฐบาลโดยเฉพาะผู้นำรัฐบาลขณะนั้น (ประธานาธิบดีโบซา) ก็ไม่ได้สร้างความน่าเชื่อถือใด ๆ ต่อการปฏิรูปที่รัฐบาลพยายามสร้างขึ้น จนกระทั่งนายเฟรเดอริก วิลเลียม เดอ แคลร์ก เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนต่อมา (ในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ.1989) มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการเกิดขึ้น ที่สำคัญคือ ความหวังของคนผิวดำและคนทั่วโลก ในที่สุดก็กลายเป็นความจริงเมื่อประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ประกาศยุตินโยบายอาปาร์เทด

ประวัติส่วนตัว

ภูมิหลังของประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก (ปัจจุบันค.ศ.1997 อายุ 60 ปีบริบูรณ์) สืบเชื้อสายมาจากเผ่าพันธุ์ที่แข็งแกร่งและโหดร้ายแห่งแคว้นทรานสวาล (Transval) ทางตอนเหนือ และเป็นทั้งลูก-หลาน-เหลน ของผู้นำทางการเมืองคนสำคัญในพรรคแห่งชาติ (National Party - NP)¹ เขาเติบโตขึ้นท่ามกลางชนบทชนชั้นประเพณีและวัฒนธรรมตามแบบแอฟริกาเนอร์ เวอร์คเรมปท์ (Afrikaaner verkramp) หรือพวกอนุรักษนิยม และได้รับการศึกษาอบรมจากโรงเรียนคริสเตียน

¹See "National Party", in "South Africa", *World Encyclopedia of Political System and Party*, 2nd edition, (Oxford: Facts on File Publications, 1983), pp.984-987).

ที่ศรัทธายิ่งต่อค่านิยมตามแบบแอฟริกาเนอร์* เดอ แคลร์ก็เคยเข้าร่วมกับกลุ่มเยาวชนแห่งพรรคแห่งชาติ ก่อนเข้ามหาวิทยาลัยชื่อ Potchefstroom university ที่ซึ่งเป็นสถานศึกษาชั้นสูงของพวกคริสเตียน ณ ที่นี้เขาสำเร็จการศึกษาด้วยปริญญานิติศาสตร์บัณฑิต (ปีค.ศ.1958)

ภายหลังจากการฝึกงานทางด้านกฎหมาย เดอ แคลร์ก็ได้เข้าร่วมการทางการเมืองในปีค.ศ.1972 และได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในรัฐสภา 10 ปีต่อมาก็ได้เข้าเป็นหนึ่งในคณะรัฐบาล² และตำแหน่งสุดท้ายก่อนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในปีค.ศ.1989 คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรและแรงงาน

จากการศึกษาภูมิหลังของประธานาธิบดีเดอ แคลร์นี้ พบว่าเขามีความเป็นอนุรักษนิยมไม่น้อย และไม่น้อยไปกว่าอดีตประธานาธิบดีโบธา แต่ทั้งสองนั้นแตกต่างกันที่สไตล์ ประธานาธิบดีเดอ แคลร์นั้น ไม่ว่าพันธมิตทางการเมืองหรือฝ่ายตรงข้ามต่างมองว่าเป็นคนมีเหตุมีผล และเป็นนักปฏิบัติเช่นเดียวกับเป็นนักแก้ปัญหามา และอีกหลายคนเชื่อว่าเขาเป็นนักประนีประนอม³ ในขณะที่อดีตประธานาธิบดีโบธา เป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรงและแปรปรวน เป็นพวกซึ่งชอบความรุนแรง และถูกเปรียบเทียบว่าเป็นนักนิยมไรเฟิล แต่อีกคนเป็นนักกอล์ฟ⁴

เหนือสิ่งอื่นใด บทพิสูจน์ทางการเมือง เป็นเครื่องชี้ชัดถึงความแตกต่างในความตั้งใจปฏิรูปประเทศ ขณะที่อดีตประธานาธิบดีโบธามีคะแนนความตั้งใจเท่ากับลบ แต่สำหรับประธานาธิบดี เดอ แคลร์ กลับมีคะแนนต่างขั้วอย่างเด่นชัดในเรื่องเดียวกัน นอกจากนี้ประธานาธิบดี เดอ แคลร์ ยังมีมุมมองของตนเองว่า เขาเป็นผู้นำของประชาชนแอฟริกาใต้ทั้งประเทศไม่เพียงเฉพาะคนผิวขาวเท่านั้น โดยได้แสดงจุดยืนที่ชัดเจนต่ออนาคตของประเทศของเขาด้วยการประกาศกลางการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อวันที่ 7 กันยายน ค.ศ.1989 ว่า "แอฟริกาใต้จะวิวัฒนาการของตนไปตามหนทางที่ปราศจากการครอบงำจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด"

*แอฟริกาเนอร์ใช้เรียกลูกหลานของพวกฮอลันดาที่เกิดในแอฟริกาใต้ ซึ่งถือเป็นพวกเจ้าอาณานิคม

²Bruce W. Nelan, "Change in South Africa", *Foreign Affairs* 69 (1990): 135.

³ *Ibid.*

⁴*Ibid.*

ไม่ว่าคนผิวขาวหรือคนผิวดำ"⁵ ต่อมาเมื่อเป็นประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก็ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกี่ยวกับอาปาร์เทดในทุก ๆ ด้าน และพยายามสร้างเวทีเพื่อการเจรจาค้นหารูปแบบที่เหมาะสมของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อการแบ่งสรรอำนาจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนทั้งประเทศ

คะแนนเสียงสนับสนุนแนวทางการปฏิรูปของประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก นั้นสูงถึงร้อยละ 70 จากผู้เลือกตั้งผิวขาว และร้อยละ 48 จากภายในพรรคแห่งชาติ ส่วนร้อยละ 30 ที่ขาดไปนั้นเป็นเสียงการปฏิเสธการปฏิรูปทุกแบบและต้องการคงอาปาร์เทดไว้ดังเดิม⁶ เสียงสนับสนุนมากมายนี้เองที่เป็นกำลังใจให้ประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก ตัดสินใจก้าวเดินไปตามทางแห่งประชาธิปไตย และเปิดการเจรจากับคนผิวดำต่อไป⁷

หนังสือพิมพ์วอลล์ สตรีท ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก ว่า

"เขาต้องการยึดมั่นบนรากฐานแห่งคุณธรรม เขาต้องการบทบาทเป็นผู้รักษาสันติภาพระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ และเขาต้องการเห็นผลลัพธ์ในทันที ภายหลังจากชัยชนะในการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีปฏิบัติภารกิจ

⁵"Chronology," *The World Almanac & Book of Facts* (September 1989) : 65.

⁶พวกที่ปฏิเสธการปฏิรูปเป็นคนจากพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party) และกลุ่มชาวจัดที่มีฐานจากชนชั้นกลางค่อนข้างต่ำ ได้แก่ กรรมกร ชาวนา ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทางการ ฯลฯ พวกเขากล่าวหาพรรคแห่งชาติของประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ว่าเพิกเฉยต่อคนแอฟริกาเนอร์ แต่ให้ความสนใจต่อพวกเองโกล-แอฟริกาใต้ พวกยิว และกลุ่มผลประโยชน์แทน นอกจากนี้กลุ่มผู้ต่อต้านยังมาจากคนผิวขาวจาก The Blanke Veiligheid ในรัฐออเรนจ์ ฟรี และขบวนการต่อต้านแห่งแอฟริกาเนอร์ ชื่อ the Afrikaanse Weerstandsbeweging นำโดย Eugene Terre' Blanche จากแคว้นทรานสวาล พวกเขาเรียกร้องให้คนผิวขาวหันมาจับอาวุธและก่อตั้งหน่วยป้องกันตนเอง พวกเขาใช้ยุทธวิธีตั้งแต่ระบบรัฐสภาไปจนถึงการฆาตกรรม และกลุ่มนี้เองที่ก่อความวุ่นวายและการจลาจลต่อต้านรัฐบาล สมัยประธานาธิบดีเนลสัน มันเดลา cited in Duignan, De Klerk can handle the transition, *ORBIS: A Journal of World Affairs* 35 (Fall 1991): 485.

⁷*Ibid.*, 484.

ทันทีด้วยการปลดปล่อยนักโทษทางการเมือง ยกเลิกกฎหมายแบ่งแยกสีผิว ทำลายระบบการจัดการด้านความมั่นคง และผลักดันให้กลุ่มเอเอ็นซียุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ"⁸

การปฏิรูปประเทศสมัยของประธานาธิบดีเฟรเดอริก ดับเบิลยู เดอ แคลร์ก

ทันทีที่รับตำแหน่งประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก ก็เริ่มทำงานด้วยการปฏิรูปในส่วนต่าง ๆ อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยตัดทอนนโยบายแบ่งแยกเชื้อชาติสีผิว และขยายสิทธิพลเมืองให้คนผิวดำ ในเดือนกันยายน ค.ศ.1989 ประธานาธิบดีได้ยกเลิกกฎหมายห้ามการประท้วงโดยสันติวิธีที่มีมาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีโอบา ประกาศภาวะฉุกเฉิน⁹

ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ได้ส่งปล่อยตัวผู้ร่วมขบวนการเอเอ็นซี 6 คนที่ต้องขังมานาน 5 ปี เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.1989 ในจำนวนนี้มีนายวอลเตอร์ ชิซูลู เพื่อนสนิทของนายเนลสัน มันเดลา และเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีของขบวนการเอเอ็นซี รวมอยู่ด้วยและปล่อยตัวผู้นำของขบวนการพีเอซี¹⁰

ในเดือนพฤศจิกายน ปีเดียวกัน ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ได้ยุติระบบการจัดการด้านความมั่นคง และยกเลิกคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งทั้งสองเป็นหน่วยงานที่มีทหารและตำรวจครอบงำและตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการปราบปรามผู้เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลโดยเฉพาะ นับตั้งแต่ปีค.ศ.1984 เป็นต้นมา¹¹ อีกทั้งยังประกาศยกเลิกการแบ่งแยกการใช้สถานที่สาธารณะ เช่น โรงพยาบาล สวนสาธารณะ โรงเรียน ยานพาหนะขนส่ง ชายหาด ฯลฯ อย่างเป็นทางการ

⁸*The Wall Street Journal* (28 February 1990) cited in *ibid.*

⁹Leonard S. Spector and Jacqueline R. Smith, *Nuclear ambitions: The spread of nuclear weapons 1989-1990* (Colorado: Westview Press, 1990), p.279.

¹⁰*Ibid.*

¹¹*Ibid.*

ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1990 ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ก็ประกาศรับรองอย่างเป็นทางการแก่ขบวนการเอเอ็นซี และขบวนการต่อต้านรัฐบาลกลุ่มอื่น ๆ ที่ทางการเคยประกาศว่าเป็นกลุ่มนอกกฎหมาย เช่น ขบวนการพีเอซี และเอสเอซีพี และอีก 9 วันต่อมา ปรากฏการณ์ครั้งสำคัญทางการเมืองคือ การประกาศปล่อยตัวนายเนลสัน มันเดลา ผู้นำที่ได้รับการยกย่องจากขบวนการเคลื่อนไหวของคนผิวดำต่อต้านอปาร์เทด เป็นการสร้างบรรยากาศแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดและเปิดไปสู่การเจรจาทางการทูต¹²

ไม่เพียงการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นภายในแอฟริกาใต้เท่านั้น หากแต่ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ยังได้ทำสิ่งเดียวกับประเทศในแถบภูมิภาคแอฟริกาตอนใต้ โดยการให้เอกราชและอิสระภาพแก่นามิเบียอย่างเป็นทางการในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ.1990 เหตุการณ์เหล่านี้สร้างความน่าเชื่อถือในตัวของประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก และแอฟริกาใต้มากยิ่งขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ¹³

ในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ.1990 ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ก็ได้ประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉิน 3 ใน 4 แคว้นของแอฟริกาใต้¹⁴ ในเดือนต่อมา ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก เสนอให้รัฐสภายกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการแบ่งแยกผิวที่สำคัญหลายฉบับ เช่น กฎหมายทะเบียนราษฎร ซึ่งประกาศมาตั้งแต่ปีค.ศ.1950 หรือเมื่อ 40 กว่าปีที่แล้ว และรัฐสภาได้ลงมติยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ด้วยคะแนน 103 ต่อ 38 เสียง รวมถึงกฎหมายว่าด้วยการสงวนการใช้สถานที่สาธารณะ (The Reservation of Separate Amenity Act) และกฎหมายอื่น ๆ ที่เป็นเสาหลักของอปาร์เทด ประการสำคัญที่สุดคือ การประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทของนโยบายแบ่งแยกผิวมาโดยตลอด¹⁵ นับได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก นำมาสู่แอฟริกาใต้นี้เป็นการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนที่สุดเท่าที่เคยปฏิบัติมา

¹³Ibid.

¹⁴Ibid.

¹⁵Ibid.

¹⁶"Apartheid", Report of the Security. General (A/44/960) (New York: The United Nations, 1990) : 9.

นอกเหนือจากการปฏิรูปทางการเมืองแล้ว ทางเศรษฐกิจและการทหารก็ได้รับการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ อาทิ เพิ่มงบประมาณการคลังใหม่ โดยให้ความสำคัญแก่สวัสดิการสังคม (การศึกษา สาธารณสุข และการจัดสรรที่อยู่อาศัย) มากยิ่งขึ้น ขณะที่งบประมาณด้านการทหารถูกลดทอนลง

การแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ ตามกฎหมายจึงเป็นอันยุติลงในสมัยของประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก ทารกเกิดใหม่ในแอฟริกาใต้ตั้งแต่นี้ต่อไปจะได้รับสิทธิเท่าเทียมกันหมด ไม่มีการแบ่งแยกในสิทธิใช้สถานที่และทรัพย์สินสาธารณะ ประชาชนคนผิวดำมีสิทธิถือครองที่ดินทั่วประเทศได้อย่างเสรี และองค์กรต่าง ๆ ของคนผิวดำจะได้รับสถานะถูกต้องตามกฎหมาย

การจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมและการกระทำอย่าง เป็นเหตุเป็นผลของประธานาธิบดีเดอ แคลร์กนั้นจะพิจารณาได้จากบทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองในแอฟริกาใต้ในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

1) คำถามว่าอะไรที่ทำให้ประธานาธิบดี เดอ แคลร์ก ทำการปฏิรูปครั้งประวัติศาสตร์นี้

มาร์ค ฟิลลิปส์ หนึ่งในผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองในแอฟริกาใต้¹⁶ ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะด้วยการรับรู้ (perceptions) ของประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก เองว่าไม่มีผลดีอะไรหากยังคงดำเนินตามรอยเดิมที่อดีตประธานาธิบดีโบธาสร้างไว้ ความขัดแย้งรุนแรง การปราบปรามจลาจล และการก่อการร้ายที่จะเกิดขึ้นอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ประกอบกับแรงกดดันที่เพิ่มมากขึ้นจากมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งก่อผลเสียหายมูลค่ามหาศาลต่อเศรษฐกิจและการเมืองของแอฟริกาใต้ เกินกว่าที่ประธานาธิบดีจะเพิกเฉยได้ ดังนั้น ทางเลือกของ

¹⁶"South Africa: the road ahead", by Mark Phillips (a specialist in South Africa and regional politics at the outer of Policy Studies of University of the Witwatersrand, Johannesburg) interviewed by Kevin Danaher (a senior analyst in a Sanfrancisco-based nonprofit educational organization) in *World Policy Journal* 7 (Spring 1990) : 378.

เขาจึงมีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือ การเปลี่ยนแปลงในแบบของการปฏิรูป และนี่คือเหตุผลที่เราเห็น
ประธานาธิบดีคนนี้เคลื่อนไหวมาทั้งหมด¹⁷

2) ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก กำลังแสวงหาความสำเร็จจากการปฏิรูปที่ตนสร้าง ขึ้น

มาร์ค ฟิลลิปส์ กล่าวว่า มีเหตุผลอยู่ 3 ประการ คือ - ประการแรก เขาพยายามผลักดันให้ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทั้งหลาย โดยเฉพาะกลุ่มเอเอ็นซี ไปสู่โฉมหน้าใหม่ในลักษณะของพรรคการเมืองดีกว่าจะปล่อยให้ขบวนการนอกกฎหมายที่ได้รับการสนับสนุนยอมรับจากนานาประเทศ และหันมาโคดเคียวต่อต้านรัฐบาลด้วยการใช้กำลังและเป็นพวกใต้ดินที่รัฐบาลไม่อาจควบคุมได้¹⁸ - ประการที่สอง เขาต้องการชัยชนะกลับคืนมาจากเสียงสนับสนุนของคนผิวขาว "มิดเดิล กราวด์" (middle ground) ที่กลุ่มเอเอ็นซีกำลังปลุกระดมอยู่ และประการที่สาม เขาหวังว่าสิ่งที่เขากระทำนั้นจะเป็นการลดทอนและยุติแรงกดดันจากนานาประเทศและจากมาตรการการลงโทษที่กดดันเขาอยู่¹⁹

3) อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก เลือกรูป ประเทศและยกเลิกอาปาร์เทด

คำตอบทั้งหมดจะอยู่ที่ประเด็นของ "แรงกดดัน" (pressure) ยิ่งกว่าอื่นใด เพราะโดยตัวของประธานาธิบดีเดอ แคลร์กเองแล้ว เขาเป็นพวกเวอร์คแรมปีท หรือพวกอนุรักษ์นิยมขณะเดียวกันเขาก็เป็นนักปฏิบัติ และเขาจำต้องตอบโต้ต่อแรงกดดันที่รุนแรงเขาด้วยหนทางที่

¹⁷Ibid.: 378.

¹⁸เขาหวังว่าการทำเช่นนี้จะเป็นการดึงกลุ่มเอเอ็นซีออกจากการเมืองของกลุ่มปลุกระดมมวลชนไปสู่การเมืองที่เป็นระบบพรรคและถูกกฎหมาย โดยหวังว่ากลุ่มเอเอ็นซีที่ถูกต้องตามกฎหมายนี้จะเพียงพำกระทำผิดพลาดและสูญเสียความนิยม เป็นการดึงกลุ่มเอเอ็นซีให้ขึ้นมาโคดเคียวและถูกเพ่งเล็งคาดหวังมากยิ่งขึ้นกว่าที่เคย เพราะการเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวังของคนผิวดำทั้งประเทศและทั่วโลกนั่นเอง ibid: 380-381.

¹⁹Ibid.

สร้างสรรค์มากกว่าการถือดีตามแบบหนทางเดิม ๆ เหมือนที่ผู้นำคนก่อนกระทำ²⁰ แรงกดดันที่ว่านี้มาจากนานาประเทศ มันเป็นผลประโยชน์ระยะยาวของรัฐบาลที่จะปฏิบัติภาระต่าง ๆ ให้ลุล่วงอย่างรวดเร็ว เพราะในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านนี้ ยิ่งรัฐเผด็จการเริ่มการปฏิรูปได้ฉับไวเท่าไร ยิ่งเป็นไปได้ว่าจะได้รับบทบาทสำคัญในภายหลัง จากระบบเผด็จการล่มสลาย ยิ่งกว่ารัฐบาลที่คอยให้เวลาล่วงเลยและกลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกลืม²¹ อีกทั้งแรงกดดันของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจของนานาประเทศยังทำให้เศรษฐกิจของแอฟริกาใต้บอบช้ำ ดังนั้นจึงไม่ควรปล่อยไว้ช้านานอีกต่อไป* แรงกดดันจากนานาประเทศจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญยิ่งทำให้ประธานาธิบดีเลือกตัดสินใจปฏิรูปการปกครองประเทศ

ดังนั้นปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำคือประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแอฟริกาใต้และ โดยเฉพาะการยุตินโยบายอาปาร์เทด และในที่นี้ถือว่าเป็นปัจจัยร่วมที่สอดคล้องระหว่างตัวผู้นำแอฟริกาใต้ และมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจอันมีผลทำให้แอฟริกาใต้มีการปฏิรูปประเทศครั้งประวัติศาสตร์โดยการยุติการแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิว

2. ปัจจัยสนับสนุน

ณ ช่วงเวลาเดียวกันกับการปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งสามารถยุตินโยบายอาปาร์เทดลงได้นั้น ยังมีปัจจัยอื่นอีกหลายประการที่เมื่อรวม ๆ กันแล้วก็มีความสำคัญในการสร้างแรงกดดันอีกทางหนึ่งให้มีการยกเลิกระบอบอาปาร์เทด ยิ่งระบอบอาปาร์เทดในสังคมแอฟริกาใต้มีความซับซ้อนและกว้างขวางมากขึ้นเท่าไร แน่นนอนว่าการต่อต้านอาปาร์เทดก็ย่อมจะมีความซับซ้อนและหลากหลายรูปแบบด้วยเช่นกัน ปัจจัยอื่น ๆ เมื่อรวม ๆ กันแล้วกลายเป็นแรงกดดันที่สำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐบาลแอฟริกาใต้ ผู้วิจัยจัดอยู่ในประเภทปัจจัยสนับสนุน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

²⁰Ibid : 389.

²¹Ibid : 390.

*ภาวะเศรษฐกิจของแอฟริกาใต้เติบโตอย่างแข็งแกร่งบ้างขณะถดถอย ราคาทองคำและค่าเงินแรนด์ตกลงทุกปี (ปีค.ศ.1980 ที่เท่ากับ .78 แรนด์ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เป็น 2.79 แรนด์ ในปีค.ศ.1991) ผกผันกับภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ร้อยละ 30 ตลอดช่วงปีค.ศ.1985-1990) เกิดปัญหาการว่างงาน และปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา

ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่

- 1) ปัจจัยแห่งช่วงเวลา ระหว่างช่วงสงครามเย็น กับหลังยุคสงครามเย็น
- 2) ปัจจัยเกี่ยวกับกระแสการต่อต้านจากนานาชาติประเทศที่นอกเหนือไปจากมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ อาทิ - การบอยคอตต์ด้านวัฒนธรรมและกีฬาจากนานาชาติ - กระแสการรณรงค์ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติการต่อต้านของเยาวชนและนักศึกษา และการต่อต้านจากองค์การระหว่างประเทศ

ปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยภายในแอฟริกาใต้ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมภายในแอฟริกาใต้ที่ตกต่ำเลวร้ายลงทุกขณะ (internal socio-economic crisis)

ปัจจัยสุดท้ายคือ การต่อต้านจากขบวนการเรียกร้องเสรีภาพกลุ่มต่าง ๆ ที่มีฐานที่มั่นในประเทศอื่น ๆ และปฏิบัติการแทรกซึมภายในแอฟริกาใต้

2.1 ปัจจัยภายนอก

- 1) ปัจจัยแห่งช่วงเวลา จากการศึกษาวิจัยพบข้อเท็จจริงของความแตกต่างอย่างชัดเจนในเรื่องของเวลาที่ไม่ว่าจะถือเป็นการบังเอิญหรือไม่ก็ตาม ได้สอดคล้องกับความสำเร็จของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ณ ช่วงเวลาแห่งสงครามเย็น (เช่นที่กล่าวถึงในบทที่ 2)
- 2) แอฟริกาใต้มีฐานะเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางทะเลที่อยู่ระหว่างเส้นทางเดินเรือเชื่อมแอตแลนติกกับมหาสมุทรอินเดีย และเจ้าของแร่ธาตุยุทธศาสตร์มากมาย อีกทั้งยังเป็นพันธมิตรที่พร้อมจะร่วมจุดยืนเดียวกับประเทศตะวันตกต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคแอฟริกาตอนใต้ นี้ ก็ยังเป็นดินแดนแห่งเดียวที่สังคมนิยมสหภาพโซเวียตยังไม่สามารถยึดเป็นดินแดนร่วมลัทธิคอมมิวนิสต์กับตนได้ ดังนั้น ในช่วงนี้ แอฟริกาใต้โดยเฉพาะรัฐบาลคนผิวขาวภายใต้การนำของประธานาธิบดีโบธา จึงมีความสำคัญยิ่งที่ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐฯ และอังกฤษ ไม่อาจมองข้ามได้ การเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลคนผิวขาว จึงเป็นสิ่งที่ทั้งสองประเทศพยายามปฏิเสธเสมอมา เป็นเหตุเชื่อมโยงให้การปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจไม่อาจกระทำได้อย่างเต็มกำลัง ประกอบกับการข่มขู่ของประธานาธิบดีโบธา เพื่อตอบโต้มาตรการการลงโทษว่าจะหันไปกระชับมิตรภาพกับสหภาพโซเวียตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการค้านั้น มีอิทธิพลยิ่งต่อการตัดสินใจของประเทศตะวันตก อย่างน้อยก็สามารถชล่อทำทีและการปรับใช้มาตรการการลงโทษอย่างได้ผล ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศตะวันตกเองก็ไม่อาจเสี่ยงกับการพ่ายแพ้แก่สหภาพโซเวียตและคอมมิวนิสต์ที่พยายามแทรกซึมแอฟริกาใต้ (ด้วยการสนับสนุนทางการเงิน อาวุธ และการฝึกทหารแก่ขบวนการต่อต้านรัฐบาลของคนผิวดำ) อยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น การดำรงพันธมิตรในช่วงเวลาแห่งสงครามเย็นกับรัฐบาลคนผิวขาว จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สภาพดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ลดทอนประสิทธิผลของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อแอฟริกาได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อช่วงเวลาแห่งสงครามเย็นสิ้นสุดลงไปในระยะใกล้เคียงกับการเปลี่ยนแปลงผู้นำในแอฟริกาได้มาเป็นประธานาธิบดีเดอ แคลร์ก เวลาแห่งความสำเร็จของมาตรการการลงโทษก็เกิดขึ้นในเวลาหลังจากนั้นไม่นานนัก และเมื่อไม่มีบรรยากาศหรือสถานการณ์ความตึงเครียดจากการแข่งขันระหว่างค่ายตะวันตกกับค่ายตะวันออกอีกต่อไป ประเทศตะวันตกทั้งหลายซึ่งก็คือ ประเทศผู้กำหนดและใช้มาตรการการลงโทษจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องยุทธศาสตร์ของแอฟริกาได้อีกต่อไปเช่นกัน การปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกก็สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ โดยปราศจากการลังเลว่าจะมีการแทรกแซงจากสหภาพโซเวียต²² ยิ่งไปกว่านั้น ทางสหภาพโซเวียต มีจุดยืนที่เด่นชัดเสมอมาเกี่ยวกับการล้มล้างระบอบอาปาร์ทเฮต เช่นให้การสนับสนุนขบวนการคนผิวดำกลุ่มต่าง ๆ และร่วมเรียกร้องให้นานาประเทศร่วมกันใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อต้านล้มล้างนโยบายอาปาร์ทเฮต

อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ เรื่องของแร่ธาตุยุทธศาสตร์ (ที่เคยกล่าวถึงในบทที่ 2) ประเทศตะวันตกมีทางเลือกอยู่ทางเดียวในช่วงสงครามเย็น โดยการพึ่งพิงแร่ธาตุยุทธศาสตร์จากแอฟริกาได้ (และแอฟริกาตอนใต้บางประเทศ) มาบัดนี้เมื่อสงครามเย็นยุติลง ทางเลือกของประเทศตะวันตกมีมากขึ้น คู่แข่งขันทางอุดมการณ์ทางการเมือง ได้กลายมาเป็นคู่ค้าทางเศรษฐกิจที่สำคัญ แร่ธาตุยุทธศาสตร์ทั้งหลายที่ตะวันตกเคยต้องพึ่งพิงแอฟริกาได้ เดี่ยวนี้หาได้มากมายจากสหภาพโซเวียตและพันธมิตรของสหภาพโซเวียต²³

จึงสรุปได้ว่า เพราะการสิ้นสุดของสงครามเย็น ทำให้แอฟริกาได้สูญเสียไปไปสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่ไว้ต่อรองกับตะวันตก มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อแอฟริกาได้จึงดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิผล และในที่นี้จึงถือว่า ปัจจัยแห่งช่วงเวลา - การ

²²Samir Amin, "South Africa in the global system", *Monthly Review* 45 (June 1993) : 5.

²³*Ibid.*

สิ้นสุดของสงครามเย็น - เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญโดยตรงต่อมาตรการทางการลงโทษทางเศรษฐกิจ

2) ปัจจัยเกี่ยวกับกระแสการต่อต้านจากนานาประเทศ ที่นอกเหนือไปจากมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การบอยคอตต์ทางด้านวัฒนธรรมและกีฬาจากนานาประเทศ การต่อต้านจากองค์การระหว่างประเทศ ปฏิบัติการต่อต้านของเยาวชนและนักศึกษา และกระแสการรณรงค์ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน จากข้อมูลพบว่า การต่อต้านดังกล่าวนี้มีความสำคัญในฐานะปัจจัยสนับสนุนอยู่เช่นกัน

- การบอยคอตต์ทางด้านวัฒนธรรมและกีฬาจากนานาประเทศ

นับตั้งแต่ปีค.ศ.1968 เป็นต้นมา ที่สหประชาชาติ (สมัชชา) ได้ออกมติที่ 2396²⁶ เรียกร้องให้รัฐทั่วโลกและทุกองค์การยุติการติดต่อแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมและการกีฬา และในปีค.ศ.1973 สหประชาชาติห้ามารณรงค์เรียกร้องด้านพลเรือนด้วย แต่ความจริงก็คือการบอยคอตต์ด้านกีฬามีมาก่อนการเรียกร้องของสหประชาชาติเสียด้วยซ้ำ คือ ในปีค.ศ.1963 ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก และต่อมาในปีค.ศ.1964 นักเขียน นักดนตรี นักวาด นักวิชาการ ศิลปินแขนงต่าง ๆ จากทุกประเทศทั่วโลกต่างก็ร่วมกันบอยคอตต์ด้านวัฒนธรรมต่อต้านแอฟริกาได้²⁵

เหตุที่สหประชาชาติเพิ่งจะออกมติที่ 2396 นั้นก็เพราะก่อนหน้านี้ไม่นาน รัฐบาลแอฟริกาใต้ได้ออกกฎหมายข้อบังคับตอบโต้การกระทำของนานาประเทศว่าด้วยการห้ามแสดงละครที่มีหลากหลายเชื้อชาติ (multiracial performances) และในการแข่งขันกีฬาก็เช่นกัน²⁶

ก. การบอยคอตต์ทางด้านวัฒนธรรม ทางด้านนี้สหประชาชาติให้ความสนใจและรณรงค์มาตลอดตั้งแต่ปีค.ศ.1970 เนื่องจากยังมีหลายประเทศที่ยังติดต่อแลกเปลี่ยนทาง

²⁴A/RES/2396 (XXIII), 2 December 1968, cited in *The United Nations Blue Book Serie* 1, p.308.

²⁵*Ibid.*, p.74.

²⁶*Ibid.*

วัฒนธรรมกับแอฟริกาใต้ ต่อมาในปีค.ศ.1980 สมัชชาสหประชาชาติได้ผ่านมติเรียกร้องให้ทุกประเทศระงับข้อตกลงทางวัฒนธรรมที่มีกับแอฟริกาใต้ทั้งหมด รวมถึงด้านการท่องเที่ยว และการออกเอกสารสิทธิ (วีซ่า)²⁷ นับแต่นั้นมามีหลายประเทศ เช่น สหรัฐฯ อินเดีย เนเธอร์แลนด์ และบังคลาเทศต่อต้านอาปาร์เทตด้วยการจัดนิทรรศการวาดภาพแข่งขันเกี่ยวกับภัยและการต่อต้านอาปาร์เทต ฝรั่งเศส เยอรมนีตะวันตก อังกฤษ สหรัฐฯ ต่อต้านด้วยการจัดนิทรรศการศิลปะ สหรัฐฯและเยอรมนีตะวันตก ร่วมกันออกปฏิทินต่อต้านอาปาร์เทต ในจีเรีย สวีเดน สหภาพโซเวียต อังกฤษ สหรัฐฯ และเยอรมนีตะวันตก ร่วมแต่งเพลงเพื่อเสรีภาพ และยังมีการออกหนังสือทั่วไปและตำราเรียนอีกมากมาย²⁸

กิจกรรมประเภทนี้หรือคล้าย ๆ กันนี้ เกิดขึ้นบ่อยครั้งและสืบทอดกันมา เช่น ในวันที่ 2-4 กันยายน ค.ศ.1988 มีการจัดการประชุมศิลปินโลกขึ้นที่กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ ในการประชุมมีศิลปินมากมายหลายสาขาถึง 36 แขนง จากทั่วทุกมุมโลกและจากแอฟริกาใต้ด้วย ที่ประชุมได้ร่วมกันนำเสนอมาตรการต่อต้านอาปาร์เทต การประชุมของศิลปินนี้มีขึ้นอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1991 โดยจุดมุ่งหมายยังคงเหมือนเดิมคือ ต่อต้านล้มล้างอาปาร์เทตโดยอาศัยแรงกดดันทางด้านวัฒนธรรม²⁹

การบอยคอตต์ทางด้านวัฒนธรรมนี้พิจารณาได้ว่า มิได้ก่อผลกระทบเสียหายโดยตรงแก่รัฐบาลแอฟริกาใต้ให้ต้องคำนึงถึงเลย หากแต่เปรียบเสมือนการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วโลกหันมาสนใจต่อต้านอาปาร์เทตเพิ่มขึ้นมากกว่า และเป็นที่ยืนยันว่ารัฐบาลแอฟริกาใต้เองก็มีได้เผยแสดงต่อการโคดเคี้ยวทางวัฒนธรรม เห็นได้ชัดจากการออกกฎข้อบังคับบางประการเป็นการตอบโต้ในเชิงทำทายอีกด้วย อีกทั้งเวลาได้พิสูจน์แล้วว่า 10-20 กว่าปีที่ผ่านมา การบอยคอตต์เป็นได้เพียงหนึ่งในกระแสการต่อต้านทั่ว ๆ ไป เท่านั้น ดังนั้นมันจึงเป็นเพียงปัจจัยสนับสนุนมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจโดยอ้อม ที่ไม่อาจนับรวมว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญเทียบเท่ากับปัจจัยแห่งช่วงเวลาการสิ้นสุดสงครามเย็น

²⁷A/RES/35/206E, 16 December 1980, *ibid.*, p.355.

²⁸*Ibid.*, p.75.

²⁹*Ibid.*

ข. การบอยคอตต์ด้านกีฬา การเคลื่อนไหวต่อต้านอาปาร์เทตชนิดนี้ ในด้านหนึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการที่มีผลอย่างยิ่งต่อความคิดเห็นสาธารณะและความรู้สึกไปทั่วโลก เช่นเดียวกับการบอยคอตต์ทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองเป็นแรงส่งเสริมภาพพจน์ความเกลียดชังอาปาร์เทตอย่างได้ผล และในอีกด้านก็ได้แสดงให้เห็นแก่คนในแอฟริกาใต้ได้ตระหนักว่า สำหรับคนผิวขาวพวกเขากำลังถูกต่อต้าน และสำหรับคนผิวดำ พวกเขามีพันธมิตรมากมาย

รัฐบาลแอฟริกาใต้มีนโยบายแบ่งแยกรวมมาถึงด้านกีฬาด้วย ซึ่งเป็นการละเมิดต่อหลักการของการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่ต้องการให้เกิดความสามัคคีและปราศจากการแบ่งแยก ประชาชนคนผิวดำของแอฟริกาใต้ไร้สิทธิในการแข่งขันกีฬาไม่ว่าภายในหรือระหว่างประเทศ และจะไม่มีการออกเอกสารสิทธิเดินทางออกนอกประเทศแก่นักกีฬาคณะดำ สิทธิด้านกีฬานี้สงวนไว้เฉพาะคนผิวขาวเท่านั้น³⁰

นานาประเทศเริ่มกีดกันนักกีฬาผิวขาวของแอฟริกาใต้ตั้งแต่ปีค.ศ.1950 เป็นต้นมา ภายในแอฟริกาใต้ได้มีการก่อตั้งสมาคมการกีฬาแห่งแอฟริกาใต้ (The South African Sports Association - SASA) ในปีค.ศ.1958 และคณะกรรมการโอลิมปิกไร้การแบ่งแยกเชื้อชาติแห่งแอฟริกาใต้ (The South African Non-Racial Olympic Committee - SAN-ROC) ในปีค.ศ.1963 มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านการแบ่งแยกเชื้อชาติในวงการกีฬา ความพยายามของหน่วยงานเหล่านี้โดยเฉพาะจากแซน-ร็อค ทำให้แอฟริกาใต้ถูกกีดกันออกไปจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่เมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ในปีค.ศ.1964 และถูกขับออกจากคณะกรรมการโอลิมปิกนานาชาติในปีค.ศ.1970³¹

สมัชชาสหประชาชาติ ได้ออกมติบอยคอตต์ด้านกีฬา ในปีค.ศ.1968 โดยมติได้เรียกร้องให้องค์การทางด้านกีฬาทั่วโลกยึดมั่นในหลักการการกีฬาปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ และประณามกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังคงติดต่อกับแอฟริกาใต้³² นับแต่นั้นมาการกีฬาของแอฟริกาใต้กลายเป็นประเด็นสาธารณะในทุกประเทศ ไม่เพียงเท่านั้น นักกีฬาเก่ง ๆ ของแอฟริกาใต้ยังคง

³⁰The United Nations Blue Book Serie I, p.76.

³¹*Ibid.*

³²A/RES/2396 (XXIII) and A/RES/2775D (XXVI) cited in *ibid.*, p.308, 314.

ปลดออกจากสถานะแชมป์เปี้ยนชิปทุกรายการ กีฬาสมัครเล่นระหว่างประเทศที่แอฟริกาได้ร่วมอยู่ด้วยก็ถูกถอนชื่อออกไป เช่น การแข่งขันเทนนิส กอล์ฟ คริกเก็ต และรักบี้³³

การบอยคอตต์ด้านการกีฬา มีอิทธิพลกดดันทางการเมืองไม่น้อยทีเดียว แต่เสียคาบที่มีใช้การเมืองในแอฟริกาได้ กล่าวคือ ในกรณีของประเทศนิวซีแลนด์ ได้เพิกเฉยมติของสหประชาชาติด้วยการต้อนรับทีมนักกีฬาแอฟริกาได้เข้ามาแข่งขันในนิวซีแลนด์ ในปีค.ศ.1976 ทั้งที่มีเสียงคัดค้านและการประท้วงจากกลุ่มต่าง ๆ ในนิวซีแลนด์และจากสหประชาชาติอย่างหนัก องค์การกีฬาทั่วโลกต่อต้านรัฐบาลนิวซีแลนด์ ประเทศแอฟริกาทั้งหลายต่อต้านรัฐบาลนิวซีแลนด์ โดยการถอนตัวออกจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่มอนทรีออล แคนาดา ต่อมาในปีค.ศ.1981 มีการก่อวินาศกรรมการแข่งขันกีฬาทุกประเภทในนิวซีแลนด์ ในครั้งนี้รัฐบาลได้จับกุมผู้คนจำนวนมากถึง 2,000 คน ในข้อหาก่อความไม่สงบและต้องโทษติดคุก แต่การต่อต้านและการบอยคอตต์ด้านการกีฬาของหลาย ๆ ประเทศก็ไม่สูญเปล่า เพราะมีผลให้ในปีค.ศ.1983 พรรครัฐบาล-พรรคอนุรักษนิยมของนิวซีแลนด์ พ่ายแพ้แก่การเลือกตั้งให้แก่พรรคแรงงานที่มีนโยบายต่อต้านอาปาร์เทคโดยสมัครใจ และกิจกรรมแรก ๆ ของรัฐบาลพรรคแรงงานก็คือ การเข้าร่วมบอยคอตต์ด้านกีฬาต่อต้านอาปาร์เทค³⁵

อย่างไรก็ตาม กรณีข้างต้นนี้ แม้จะแสดงถึงประสิทธิผลของการบอยคอตต์ด้านกีฬาแต่ก็เกิดขึ้นกับประเทศอื่น มีใช้ต่อรัฐบาลคนผิวขาวของแอฟริกาได้ เพราะว่าแม้ "ประสิทธิภาพ" ของมันจะสามารถเรียกร้องความสนใจจากนานาประเทศได้ไม่น้อย แต่ประสิทธิภาพของมันมิได้สร้างความวิตกหรือเป็นปัญหาอย่างไรแก่รัฐบาลคนผิวขาวแอฟริกาได้ อีกทั้งหากพิจารณาในแง่ของเวลา (เช่นเดียวกับปัจจัยที่แล้ว) เป็นเวลากว่า 40 ปีที่การบอยคอตต์ด้านการกีฬาถูกนำมาใช้ นานมากทีเดียวและมันจะนานต่อไปอีก หากปราศจากปัจจัยหรือมาตรการอื่น ๆ จึงเป็นที่แน่นอนว่าแม้การบอยคอตต์ด้านกีฬาจะเป็นมาตรการหนึ่งที่ร่วมต่อต้านอาปาร์เทค แต่ "มีใช้" เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญโดยตรงต่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ

³³Ibid., p.77.

³⁴Ibid., p.78.

● การต่อต้านจากองค์การระหว่างประเทศ

การต่อต้านอาปาร์เทคนั้น ผู้ที่มีบทบาทเป็นจุดศูนย์กลางคือ องค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ออกมาตรการและให้ความชอบธรรมตามกฎหมายแก่มาตรการเหล่านั้น อีกทั้งยังเป็นผู้แสวงหาความร่วมมือและประสานงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อยุติอาปาร์เทค ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าองค์การระหว่างประเทศทั้งหลายน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยหนุนให้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจบรรลุเป้าหมายได้ จากข้อมูลที่ค้นพบ องค์การระหว่างประเทศที่มีส่วนร่วมอย่างโดดเด่นในการต่อต้านอาปาร์เทค ได้แก่ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization - ILO) องค์การนี้ได้ร่วมมือกับสหประชาชาติเริ่มให้การสนับสนุนกิจกรรมขององค์การสหภาพการค้าระหว่างประเทศต่อต้านอาปาร์เทคในปีค.ศ.1972³⁵ และพยายามสร้างสรรค์กิจกรรมและแสวงหามาตรการใหม่ ๆ ที่เหมาะสมเพื่อต่อต้านอาปาร์เทคอย่างต่อเนื่อง³⁶ ผู้แทนจากสหภาพการค้าเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่า 300 สหภาพ ซึ่งมีสมาชิกมากกว่า 200 ล้านคนจากทั่วโลกเข้าร่วม ในการประชุมขององค์การไอแอลโอ สหประชาชาติ และองค์การสหภาพการค้าระหว่างประเทศส่วนมากจะผ่านข้อมติที่เรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศ สมาคมนายจ้าง และสหภาพการค้า ให้หันมาทบทวนความร่วมมือต่อต้านอาปาร์เทค และการพัฒนาในแอฟริกาตอนใต้ อีกทั้งกำหนดให้มีการประชุมเกิดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี³⁷

การประชุมในเดือนมิถุนายน ปีค.ศ.1983 เกี่ยวกับมาตรการการลงโทษและอื่น ๆ เพื่อต่อต้านอาปาร์เทคในครั้งนี้ องค์การเอกภาพแอฟริกัน หรือโอเอยู (The Organization of African Unity - OAU) และองค์การเอกภาพ-สหภาพการค้าแอฟริกัน (The Organization of

³⁵S/RES/311 (1972), 4 February 1972 cited in *ibid.*, p.316.

³⁶มีการประชุมระหว่างองค์การไอแอลโอ และองค์การสหภาพการค้า ในปีค.ศ.1973 ในที่ประชุมมีตัวแทนจากสหภาพการค้ากว่า 200 แห่ง ถึง 380 คนเข้าร่วม ผลการประชุมครั้งนั้นสรุปว่าจะให้การสนับสนุนสหภาพการค้าแอฟริกาใต้ที่ได้เรียกร้องให้ยกเลิกระบบแรงงานอพยพ และให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ด้านการเงิน ศิลธรรม และวัตถุแก่ผู้ใช้แรงงานหรือประชาชนของแอฟริกาใต้ โดยผ่านสหภาพการค้าของผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ การประชุมครั้งที่ 2 ขององค์การเหล่านี้มีขึ้น ณ กรุงเจนีวา ปีค.ศ.1977 เพื่อทบทวนและตรวจสอบปฏิบัติการต่าง ๆ ที่ได้กระทำไป cited in *ibid.*, p.69.

³⁷*Ibid.*

African Trade Union Unity - OATUU) เข้าร่วมด้วย และที่ประชุมได้ออกมติซึ่งมีใจความหลักๆ คือ เรียกร้องความร่วมมือจากองค์การระหว่างประเทศทั่วโลกให้ปฏิบัติการต่อต้านแอฟริกาได้อย่างจริงจังมากขึ้น และขยายกิจกรรมของไอแอลโอ ช่วยเหลือแก้สภาพการค้าของคนผิวดำ เพื่อสภาพการค้าจะไปช่วยเหลือคนผิวดำในแอฟริกาได้อีกทอดหนึ่ง³⁸

โดยสรุปแล้วองค์การระหว่างประเทศ ที่ให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติต่อต้านอาปาร์เทดที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ และองค์การสหภาพการค้าระหว่างประเทศและของประเทศต่าง ๆ รวมถึงองค์การเอกภาพ-สหการค้าแอฟริกัน อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่ค้นพบส่วนมากกล่าวถึงกิจกรรมในลักษณะของการประชุมและออกมามากกว่าจะกล่าวถึงผลของกิจกรรมเหล่านั้นว่าสามารถส่งผลกระทบต่อแอฟริกาได้อย่างไร

นอกจากนี้ยังมีองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อีก ได้แก่ องค์การยูเนสโก องค์การเอฟเอโอ องค์การดับเบิลยู เอช โอ องค์การยูนิเซฟ โดยกิจกรรมขององค์การเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นการต่อต้านแอฟริกาใต้ ด้านวัฒนธรรม และการศึกษา เช่น องค์การยูเนสโก จะตีพิมพ์เอกสารโจมตีต่อต้านอาปาร์เทด และพิมพ์เอกสารเพื่อการศึกษา เอกสารทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม โจมตีอาปาร์เทด องค์การเอฟเอโอ และดับเบิลยูเอชโอ ก็พิมพ์เอกสารเพื่อการศึกษา ออกมาต่อต้านอาปาร์เทด ในทำนองเดียวกัน³⁹ ดังนั้นจึงพิจารณาตามข้อมูลได้ว่า กิจกรรมต่อต้านขององค์การระหว่างประเทศเหล่านี้เป็นเพียงกิจกรรมการแสดงออกถึงการปฏิเสธอาปาร์เทดในแอฟริกาใต้ และเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ขยายแนวร่วมต่อต้านอาปาร์เทด และผลกระทบจากกิจกรรมเหล่านั้นก็มีเพียงน้อยนิด จนไม่อยู่ในความกังวลของรัฐบาลคนผิวดำจากแอฟริกาใต้เลย และมีหน้าซ้ำไม่รู้ว่ากิจกรรมจากองค์การเหล่านี้จะดำเนินไปอีกนานเท่าไร อาปาร์เทดในแอฟริกาใต้จึงจะยุติลงได้หากปราศจากมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจและปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เพราะฉะนั้น การต่อต้านจากองค์การระหว่างประเทศเหล่านี้จึงมิใช่เป็นปัจจัยสนับสนุนโดยตรง หากแต่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของการปฏิเสธนโยบายอาปาร์เทด

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของความชอบธรรมตามกฎหมายระหว่างประเทศที่การปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจจะได้รับก็อาจถือได้ว่า การต่อต้านขององค์การระหว่างประเทศ องค์การต่าง ๆ ก็เป็นปัจจัยสนับสนุนในแง่ของกฎหมายได้อยู่เหมือนกัน

³⁸See A/RES/272 - S/15832, 16 June 1983, cited in *ibid.*, p.372.

³⁹*Ibid.*, p.65.

● ปฏิบัติการต่อต้านของเยาวชนและนักศึกษา นักศึกษาและเยาวชนมักจะ เป็นปรากฏการณ์หน้าของการต่อสู้เรียกร้องเพื่อเสรีภาพเสมอมาไม่ว่าที่ใดในโลก และในกรณีของ แอฟริกาได้ก็เช่นกัน พวกเขาได้สร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษานานาประเทศรู้สึกมีส่วนร่วม (solidarity) นักศึกษาและเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มเคลื่อนไหวบอยคอตต์ (รองจากขบวนการต่อต้านอาปาร์เทด) เช่น ในสหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ และกลุ่มประเทศนอร์ดิก พวกเขาได้ พัฒนาการปฏิบัติการต่อต้านของพวกเขาออกไปเป็นปฏิบัติการของมวลชนได้สำเร็จในช่วงปลาย ปีค.ศ.1960⁴⁰

ในเหตุการณ์ต่อต้านนิวซีแลนด์ที่ต้อนรับนักกีฬารักบี้จากแอฟริกาใต้ด้วยการ บอยคอตต์ด้านกีฬา นักศึกษาและเยาวชนก็มีบทบาทสำคัญยิ่งที่เดียวในการต่อต้านครั้งนี้⁴¹

ในสหราชอาณาจักร การรณรงค์ต่อต้านธนาคารบาร์คเลย์ ซึ่งเป็นธนาคารแม่ ของธนาคารที่ใหญ่ที่สุดในแอฟริกาใต้ ก็มาจากความคิดริเริ่มของนักศึกษาในปีค.ศ.1960 เป็นต้น มา โดยเมื่อเริ่มต้นปีการศึกษา เหล่านักศึกษาได้ชักชวนกันปิดบัญชีธนาคารบาร์คเลย์ และหันไป เปิดบัญชีในธนาคารอื่นแทน การรณรงค์ต่อต้านธนาคารบาร์คเลย์มีไปจนกระทั่งธนาคารได้ขาย หุ้นทั้งหมดของตนที่มีอยู่ในแอฟริกาใต้ในปลายปีค.ศ.1980⁴²

ในสหรัฐอเมริกาที่เช่นกัน นักศึกษาและเยาวชนมีบทบาทโดดเด่นเป็นแนว หน้าในการรณรงค์ต่อต้านการออกเงินกู้ให้แก่แอฟริกาใต้ การรณรงค์เริ่มต้นในปีค.ศ.1966 นอก จากนี้ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการแห่งอเมริกันด้านแอฟริกา (the American Committee on Africa) และขบวนการเคลื่อนไหวของชาวคริสเตียนตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นผลให้แอฟริกาใต้ไม่ สามารถหาแหล่งเงินทุนใหม่ได้ เพราะธนาคารหลายแห่งได้ประกาศยุติเงินกู้แก่รัฐบาลและเอกชน แอฟริกาใต้⁴³

⁴⁰The United Nations Blue Book Serie I, p.70.

⁴¹*Ibid.*

⁴²*Ibid.*

⁴³*Ibid.*, p.71.

นอกจากนี้ในสหรัฐฯ เยาวชนและนักศึกษายังคงเป็นกลไกสำคัญในการชักนำสถาบันการศึกษาทั้งหลาย ถอดถอนความร่วมมือในเชิงการลงทุนที่มีให้แอฟริกาใต้หรือแอฟริกาใต้มีส่วนพัวพันออก ชักนำให้รัฐและเมืองต่าง ๆ ในสหรัฐฯ ออกกฎหมายต่อต้านบริษัททั้งหมดที่เข้าไปลงทุนในแอฟริกาใต้จนสำเร็จอีกด้วย มีผลให้บริษัทของสหรัฐหลายแห่งต้องถอนการลงทุนออกจากแอฟริกาใต้ในเวลาต่อมา⁴⁴

นักศึกษาและเยาวชนในอีกหลาย ๆ ประเทศ ได้ร่วมกันตั้งกองทุนช่วยเหลือขบวนการเรียกร้องเสรีภาพในแอฟริกาใต้ เข้าร่วมเดินขบวนประท้วงแอฟริกาใต้ พยายามเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองในแอฟริกาใต้และเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวผู้นำทางการเมืองและคนผิวดำทั้งหลาย ทั้งยังส่งอาสาสมัครเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องเสรีภาพที่มีฐานที่มั่นในรัฐแอฟริกาตอนใต้ อย่างกล้าหาญอีกด้วย

นับได้ว่านักศึกษาและเยาวชนเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการต่อต้านอาปาร์เทคเป็นฐานมวลชนที่สำคัญ ปลุกระดม สร้างความรู้สึกร่วมให้คนทั่วโลกเกลียดชังและต่อต้านอาปาร์เทคได้ และที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด นักศึกษาและเยาวชนเป็นปัจจัยสนับสนุนโดยตรงที่อยู่เบื้องหลังมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจของนานาประเทศให้ดำเนินไปตามหนทางที่คาดหวังได้สำเร็จ ปัจจัยนี้นับได้ว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนโดยตรงที่สำคัญต่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อแอฟริกาใต้

- กระแสการรณรงค์เรียกร้องสิทธิมนุษยชน ประเด็นเกี่ยวกับอาปาร์เทคในแอฟริกาใต้กลายเป็นประเด็นพิเศษในวาระที่ประชุมสหประชาชาติทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชน เหตุการณ์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนครั้งแรกในแอฟริกาใต้ที่ปรากฏในวาระการประชุมของสหประชาชาติ สืบเนื่องมาจากรัฐบาลอินเดีย อ้างแก่สหประชาชาติ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1946 ว่า รัฐบาลแอฟริกาใต้ กระทำการแบ่งแยกและต่อต้านคนอินเดียที่มาอาศัยดินแดนแอฟริกาใต้ทำกิน⁴⁵ นับแต่นั้นเป็นต้นมา สหประชาชาติได้เฝ้ามอง

⁴⁴Ibid.

⁴⁵Ved. P. Nanda, "Multiracial Sanctions against South Africa: A legal framework for comprehensive implementation," in *Effective sanctions on South Africa*, ed. George W. Shepherd, Jr. (New York: Praeger, 1991), p.3.

นโยบายอาปาร์เทต และร้องขอให้รัฐบาลแอฟริกาใต้ยุตินโยบายอาปาร์เทตนั้นเสีย เพื่อให้ประชาชนทุกคนในแอฟริกาใต้มีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง

และนับจากปีค.ศ.1948 ที่สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น จึงถือได้ว่าอาปาร์เทตในแอฟริกาใต้เป็นปรากฏการณ์ที่ขัดกับหลักการของปฏิญญานั้น ด้วยกระแสการเรียกร้องรณรงค์ในเรื่องของสิทธิมนุษยชน สหประชาชาติได้ออกมติมากมายเรียกร้องให้แอฟริกาใต้ยกเลิกอาปาร์เทตเสีย เพื่อนำไปสู่การปกครองที่ไม่มีการกดขี่แบ่งแยกเชื้อชาติอีกต่อไป

การรณรงค์เรียกร้องในเรื่องของสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นกระแสที่มาแรงและกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของหลาย ๆ ประเทศ เหตุการณ์จลาจลทางการเมืองเพื่อประชาธิปไตยในหลายประเทศ เช่น ในยุโรปตะวันตก ละตินอเมริกา และเอเชีย ส่วนหนึ่งแล้วมีเรื่องของสิทธิมนุษยชนเข้ามาปะปนอยู่ด้วยเป็นเหตุสำคัญ

การรณรงค์กำจัดการแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวในแอฟริกาใต้ดำเนินไปตามกระแสของการต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน และทัศนคติที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะเพื่อปกป้องประชาชนคนพื้นเมืองผู้ซึ่ง (สำหรับแอฟริกาใต้) เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้หญิงและเด็ก กลายเป็นตัวแปรหลักในการรณรงค์ต่อต้านเพื่อความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์ และตลอดปลายศตวรรษที่ 20 มีแอฟริกาใต้ประเทศเดียวที่นานาประเทศพร้อมใจกันต่อต้านด้วยมาตรการทางเศรษฐกิจ และเพราะกระแสการรณรงค์ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการนี้เอง ที่เป็นเครื่องกระตุ้นให้ทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นรัฐ องค์การระหว่างประเทศ หรือประชาชนในประเทศต่าง ๆ ร่วมกันต่อต้านรัฐบาลแอฟริกาใต้

เมื่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจถูกกำหนดขึ้น จึงได้รับการต้อนรับสนับสนุนจากกลุ่มผู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนด้วยดี เพราะโดยลำพังแรงกดดันจากการรณรงค์ต่อต้านอาปาร์เทตจากกลุ่มผู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนนั้นไม่เพียงพอ มาตรการการลงโทษจึงได้รับการยอมรับให้เป็นมาตรการหลักที่สามารถสร้างผลเสียหายและแรงกดดันต่อรัฐบาลแอฟริกาใต้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากกว่า และการรณรงค์ต่อต้านอาปาร์เทตตามกระแสการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนนั้นจึงเป็น "ปัจจัยสนับสนุนโดยตรง" ให้มาตรการการลงโทษดำเนินไปด้วยความราบรื่นและชอบธรรมตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และนับว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

2.2 ปัจจัยภายในแอฟริกาใต้

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ปัจจัยภายในของแอฟริกาใต้เป็นอีกประการหนึ่งที่ผลักดันให้รัฐบาลแอฟริกาใต้ตัดสินใจปฏิรูปการเมืองการปกครองครั้งใหญ่ คือ สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เลวร้ายยิ่งขึ้นตามลำดับ สืบเนื่องมาจากแรงกดดันจากภายนอกประเทศ โดยเฉพาะจากมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ และจากภายในแอฟริกาใต้เอง โดยการบอยคอตต์ของผู้บริโภคคนผิวดำเป็นปัจจัยที่สำคัญ

มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้ ก่อนอื่นจำเป็นต้องก่อผลกระทบเสียหายแก่ภาคเศรษฐกิจของประเทศเป้าหมายให้ได้เสียก่อน เพราะเมื่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจสามารถทำให้เศรษฐกิจของประเทศเป้าหมายมีสภาพที่เลวร้ายได้แล้ว สภาพความเลวร้ายทางเศรษฐกิจนี้จะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายของผู้นำประเทศอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นเมื่อสภาพเศรษฐกิจที่เลวร้ายทรุดโทรมอย่างเห็นได้ชัด ดังเช่นที่ได้ชี้ให้เห็นในบทที่ 3 เกิดขึ้นกับแอฟริกาใต้ จึงนับได้ว่าทางมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจประสบผลสำเร็จแล้วส่วนหนึ่ง

นอกจากนี้การที่แอฟริกาใต้มีสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำทรุดโทรมยังเนื่องมาจากคนผิวดำในแอฟริกาใต้ด้วย การนัดหยุดงาน การผลงงาน การลาออกจากงาน การบอยคอตต์ไม่ซื้อสินค้าที่มีคนผิวขาวเป็นเจ้าของการผลิต การก่อการจลาจล การเดินขบวนประท้วง ล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ และที่สำคัญเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่ออนาคตทางการเมืองของแอฟริกาใต้ เป็นการทำลายบรรยากาศการลงทุน ทำให้นักลงทุนไม่มั่นใจในความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมือง

ดังนั้นจึงนับได้ว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เลวร้ายมากยิ่งขึ้นโดยไม่มีการรักษาแก้ไขด้วยการปฏิรูปทางการเมืองอย่างจริงจังนั้น เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญอีกประการหนึ่งต่อประสิทธิผลของมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ เพราะถ้าไม่เกิดสภาพนี้แสดงว่ามาตรการการลงโทษนั้นล้มเหลว แต่เมื่อเกิดสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ตกต่ำขึ้นจริง มาตรการการลงโทษก็ทำหน้าที่ของมันต่อไปได้ จนกระทั่งรัฐบาลแอฟริกาใต้ตัดสินใจยอมยุตินโยบายอาปาร์เทด

2.3 การต่อต้านของขบวนการเรียกร้องเสรีภาพกลุ่มต่าง ๆ

นับจากปีค.ศ.1955 ที่รัฐบาลแอฟริกาใต้ถูกปฏิเสธจากนานาประเทศ⁴⁶ ขณะเดียวกัน ขบวนการเรียกร้องเสรีภาพกลับได้รับการยอมรับให้เป็นตัวแทนของประชาชนแอฟริกาใต้ในเวทีการประชุมแห่งสหประชาชาติ และองค์การเอกภาพแอฟริกา (OAU) มากยิ่งขึ้น และยังได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การ เช่น องค์การเอฟเอไอ องค์การไอแอลโอ องค์การยูเนสโก องค์การยูนิเซฟ องค์การดับเบิลยู เอช โอ และองค์การทรัพย์สินทางปัญญา (The World Intellectual Property Organization - WIPO) ในการพัฒนาและริเริ่มมาตรการต่อต้านอาปาร์เทด⁴⁷

ที่ผ่านมาอาปาร์เทดแห่งแอฟริกาใต้ถูกโจมตีจากขบวนการเรียกร้องเสรีภาพที่สำคัญมี 2-3 กลุ่มหลัก ๆ ทั้งที่ปฏิบัติการโจมตีจากภายนอกแอฟริกาใต้ และปฏิบัติการใต้ดินในแอฟริกาใต้ และแต่เดิมนั้นจุดเริ่มของขบวนการนี้เริ่มต้นจากความไม่ตั้งใจของคนผิวดำที่จะเป็นปฏิปักษ์กับคนผิวขาว หากเพียงต้องการการเปลี่ยนแปลงในระเบียบของอาปาร์เทดที่ไร้ความเสมอภาคในเรื่องที่ดินทำกินเท่านั้นเอง ต่อมาเมื่อความต้องการของพวกเขาไม่ได้รับการเอาใจใส่และตอบสนองอย่างแท้จริง ขบวนการเรียกร้องเสรีภาพจึงเริ่มขึ้น ณ จุดนั้น นับจากการเดินขบวนประท้วง ก่อการจลาจลตามเมืองต่าง ๆ และขยายปฏิบัติการจนเป็นการทำทลายอำนาจรัฐ

⁴⁶รัฐบาลแอฟริกาใต้จำต้องถอนตัวจากสมาชิกภาพขององค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้แก่ องค์การยูเนสโก ในปีค.ศ.1955 องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ในปีค.ศ.1963 และ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ในปีค.ศ.1964 เพราะองค์การเหล่านี้ร่วมกันต่อต้านและประณามอาปาร์เทดและรัฐบาลแอฟริกาใต้ นอกจากนี้ตัวแทนจากรัฐบาลแอฟริกาใต้ยังต้องถอนตัวจากคณะกรรมการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจแอฟริกาในปีค.ศ.1963 มี 2 องค์การเท่านั้นที่แอฟริกาใต้ยังคงสมาชิกภาพไว้ได้ คือ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปีค.ศ.1966 เป็นต้นมา ทั้งสององค์การนี้ได้รับการออกเงินกู้แก่แอฟริกาใต้ (ไปจนกระทั่งปีค.ศ.1993 เนื่องจากแอฟริกาใต้ได้ยกเลิก อาปาร์เทดแล้ว) และในปีค.ศ.1973 แอฟริกาใต้เสียที่นั่งในคณะกรรมการผู้จัดการฝ่ายบริหารของทั้งสององค์กร quoted in the United Nations Blue Book Serie I, p.42.

⁴⁷Ibid.

ขบวนการแรกที่ถือกำเนิดขึ้นต่อต้านอาปาร์ทคคือ สภาแห่งชาติแอฟริกันหรือ เอเอ็นซี (African National Congress - ANC) ในปีค.ศ.1912 ตามมาด้วยการก่อตั้งสหภาพการค้าของคนผิวดำในปลายปีค.ศ.1920 และขบวนการอื่น ๆ ตามมา โดยขบวนการเหล่านี้ตัดสินใจว่าจะไม่อยู่ภายใต้การครอบงำชั้นนำและควบคุมของผู้นำประเทศคนผิวขาวอีกต่อไป และจะเป็นปฏิปักษ์ให้ถึงที่สุด การต่อต้านของขบวนการต่าง ๆ เป็นไปอย่างกระตือรือร้น และสร้างผลเสียหายทางการเมืองต่อรัฐบาลแอฟริกาได้มากมาย

ขบวนการเอเอ็นซี นับได้ว่าเป็นองค์การของคนผิวดำชนชั้นกลาง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นปัญญาชนและพัฒนาจากกลุ่มเล็ก ๆ จนเป็นขบวนการที่พลิกเพลงซับซ้อนยิ่งขึ้นผสมลักษณะของกองทหาร⁴⁸ นอกจากนี้ 2 ขบวนการดังกล่าวแล้วยังมีขบวนการสหภาพแรงงานการค้าและอุตสาหกรรม (The Industrial and Commercial Worker Union - ICU) ก่อตั้งในปีค.ศ.1919 พรรคคอมมิวนิสต์แอฟริกาใต้ (The South African Communist Party - SACP) ก่อตั้งในปีค.ศ.1921⁴⁹ 2 กลุ่มหลังนี้ยึดถือตามแนวคิดทฤษฎีสังคมนิยมและมีเป้าหมายตามแบบสังคมนิยม แต่ต่อมาตลอดทศวรรษที่ 1930 ทั้งเอเอ็นซี ไอซียู และเอสเอซีพี ต่างก็แทบจะไม่มีมีการเคลื่อนไหวใด ๆ จนกระทั่งช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมในแอฟริกาใต้ก็คึกคักยิ่ง เป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ขณะนั้นหันเหเข้าสู่หนทางทางการเมืองของคนผิวดำ (Black Politics) สร้างสรรค์กลุ่มของตนขึ้นและกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกเป็นชนเมือง (urbanization) และก่อตั้งองค์การแรงงาน⁵⁰

การพัฒนาทางการเมืองของคนผิวดำที่สำคัญที่สุดในช่วงทศวรรษที่ 1940 ได้แก่ การปรากฏตัวของสภาสันนิบาตเยาวชน (Congress Youth League - CYL) และการขยายอิทธิพลของกลุ่มนี้ในเอเอ็นซี และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเอเอ็นซีกับเอสเอซีพี สมาชิกของ ซีวายแอล ต้องการปลุกฝังขบวนการเรียกร้องเสรีภาพให้เป็นขบวนการด้วยจิตวิญญาณของชาตินิยมแอฟริกาอย่างแท้จริง และต้องการให้ผู้นำเป็นคนท้องถิ่นที่มีความสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง

⁴⁸See Morgan Norval, *Inside the ANC: The evolution of a terrorist organization* (Washington, D.C.: Selous Foundation Press, 1990), pp.1-6.

⁴⁹*Ibid.*, pp.7-16.

⁵⁰See "South Africa", *World Encyclopedia of Political System and Party* 2nd edition, George E. Delury (Oxford: Facts on File Publications): 984-987.

ไม่ยึดติดกับแนวทางคอมมิวนิสต์ เพราะซีวายแอลถือว่าผู้นำของคอมมิวนิสต์เป็นคนผิวขาว และมีปรัชญาที่แปลกแยก คังนั้น ซีวายแอลจึงนิยมให้ขบวนการของพวกเขาเป็นแอฟริกันนิสต์ และใกล้ชิดมวลชน อีกทั้งต้องการให้เอเอ็นซี และเอสเอซีพี ปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุผลว่าคนแอฟริกันท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น เนลสัน มันเดลา โอลิเวอร์ ทอมโบ และวอลเตอร์ ซิชูลู ก้าวขึ้นมาได้ตำแหน่งคณะกรรมการฝ่ายบริหารเอเอ็นซี และกลายเป็นผู้นำคนผิวดำของแอฟริกาใต้คนสำคัญ

สำหรับกลุ่มเอสเอซีพีนั้น อิทธิพลของกลุ่มนี้เคยตกต่ำสุดขีดในช่วงปีค.ศ.1930-40 โดยมีสมาชิกเพียง 280 คนเท่านั้น เนื่องจากผู้นำของเอสเอซีพีขาดความสนใจในกิจกรรมทางการเมืองของคนผิวดำ แต่หลังจากนั้นผู้นำบางคนเริ่มหันมาสนใจทำงานร่วมกับเอเอ็นซี และเอเอ็นซีนี้เองที่กดดันให้เอสเอซีพีหันมาสนใจในประเด็นของคนผิวดำมากขึ้น จากนั้นเป็นต้นมาเอสเอซีพีได้ถูกนิยามเป็นส่วนหนึ่งของเอเอ็นซี⁵¹

ตลอดปีค.ศ.1959 ขณะที่เอเอ็นซีถูกกดดันและปราบปรามอย่างหนักจากรัฐบาล ปีถัดมารัฐบาลประกาศให้เอเอ็นซีและขบวนการอื่น ๆ เป็นขบวนการนอกกฎหมาย พวกเขาต้องอพยพออกนอกประเทศ ส่วนมากไปยังประเทศที่มีพรมแดนประชิดแอฟริกาใต้และยึดเป็นฐานที่มั่นหรือศูนย์บัญชาการต่อสู้กับทหารและตำรวจของรัฐบาลแอฟริกาใต้ ขณะนั้นมีขบวนการเกิดใหม่ในนามของแพน-แอฟริกันคอนเกรส (Pan-African Congress - PAC) ที่แสดงออกอย่างชัดเจนในรูปของสถาบันที่แตกต่างทางอุดมการณ์และแยกตัวออกมาจากเอเอ็นซีที่พวกพีเอซีเรียกว่าเป็นพวกชาร์เตอร์ริสต์ (charterist - พวกนิยมการไม่แบ่งแยกทางเชื้อชาติและแสวงหาความร่วมมือเพื่อข้ามพรมแดนทางเชื้อชาติ) และเรียกตัวเองว่า พวกแอฟริกันนิสต์ (Africanist) ที่แท้จริง⁵² ด้วยความเข้มแข็งทางอุดมการณ์ (แต่มีการจัดองค์การที่อ่อนแอ) พีเอซีเริ่มปฏิบัติการด้วยการเดินขบวนประท้วง แต่เมื่อผู้นำขาดการตัดสินใจที่รอบคอบ การต่อต้านรัฐบาลที่ไร้การวางแผนจึงได้กลายเป็นการจลาจลและการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับคนผิวดำที่เมืองชาร์เปอร์วิลล์ (Sharpeville) รัฐวิทวอเตอร์แรนด์ (Witwatersrand) ประชาชนถูกตำรวจสังหารไม่ต่ำกว่า

⁵¹See Norval, *Inside the ANC*, pp.29-42.

⁵²*Ibid.*, pp.55-60.

70 คน เหตุการณ์นี้เองที่นำไปสู่การประกาศปิดพีเอชซีและเอเอ็นซีเป็นกลุ่มนอกกฎหมายนับแต่นั้น (ค.ศ.1960) เป็นต้นไป⁵³ ทำให้กลายเป็นขบวนการใต้ดินและทั้งสองขบวนการต่างก็เลือกหนทางการต่อสู้ด้วยอาวุธ ก่อการจลาจลและฟอรัมตัวเป็น military wing ชื่ออัมคอนโต เว ซิสเว (Umkonto We Sizwe: Spear of the Nations) สำหรับเอเอ็นซี และโปโก (Pogo) สำหรับพีเอชซี พวกเขาก่อการจลาจลตามเมืองต่าง ๆ ของคนผิวขาวเรื่อยมา รัฐบาลแอฟริกาใต้จึงตัดสินใจจับกุมคุมขังผู้นำขบวนการเหล่านี้ซึ่งรวมถึงนายเนลสัน มันเดลา และนายวอลเตอร์ ซิชูลูด้วย

ในปีค.ศ.1970 เอเอ็นซีซึ่งอพยพไปอยู่ตามประเทศต่าง ๆ แถบแอฟริกาตอนใต้ ได้เริ่มทำการฝึกกองโจรขึ้นมาเพื่อภารกิจที่เรียกว่า "สงครามของประชาชน" (people's war)* และบางส่วนได้แอบเข้ามาตั้งฐานที่มั่นตามแนวชายแดนและชนบท แต่ในชนบทนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ซึ่งชนบทที่กว้างใหญ่นั้นเป็นที่นาของคนผิวขาว จึงไม่สามารถใช้วิธีการปลุกระดมคนในชนบทได้ ดังนั้นจึงต้องหันมาใช้วิธีการก่อการจลาจลตามเมืองต่าง ๆ แทน⁵⁴

ต่อมาในราวปีค.ศ.1985 ขบวนการใต้ดินทั้งหลายได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ใหม่ โดยใช้แนวทางการเคลื่อนไหวจากมวลชนและมีทิศทางมุ่งสู่เมืองต่าง ๆ ทำให้ประเทศส่วนววยโดยที่ทางการไม่สามารถควบคุมได้ และทุกระดับของการต่อต้านไม่ว่าจากขบวนการใดก็ตาม รัฐบาลมักจะกล่าวหาว่าเป็นฝีมือของเอเอ็นซีเสมอ⁵⁵

⁵³Grundy, South Africa: Domestic crisis and global challenge, p.14.

*ยุทธศาสตร์สงครามของประชาชนของเอเอ็นซี เป็นการต่อสู้ที่ครอบคลุมทุกรูปแบบของปฏิบัติการระเบียบเชิงโครงสร้าง (structural order) เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่จำเป็น (การต่อต้านของมวลชนและการสไตรค์ด้วยกำลังอาวุธ) ต้องการกองทัพและกลไกทางการเมืองใต้ดินอยู่ตลอดเวลา พร้อม ๆ กับพยายามแสวงหาหนทางสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มประชาคมคนผิวดำกลุ่มต่าง ๆ

⁵⁴See "Revolutionary activity in the black township", in Norval, *Inside the ANC*, pp.159-166.

⁵⁵See "Strategy: Mass mobilization", in *ibid.*, pp.115-130. and Ray Bush and Lionel Cliffe, "Southern Africa: The struggle ahead", *The world order: Socialist perspective*, eds., Ray Bush, Gordon Johnston and David Coates (Cambridge: Polity Press, 1987), p.272.

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มต่อต้านอาปาร์เทอิดอีกกลุ่มหนึ่งที่รวมตัวกันและตั้งมั่นในแอฟริกาใต้คือ กลุ่มแนวร่วมสามัคคีประชาธิปไตยหรือยูดีเอฟ (The United Democratic Front - UDF) ก่อตั้งขึ้นราวเดือนสิงหาคม ค.ศ.1983 ยูดีเอฟเป็นกลุ่มพันธมิตรร่วมต่อต้านอาปาร์เทอิดโดยการรวมตัวขององค์กรกว่า 850 องค์กร มีสมาชิกราว 2.5 ล้านคน เรียกตัวเองว่าคอมราด (comrade) (มาจากพวกสหภาพการค้า พลเรือน สมาคม ผู้หญิง นักศึกษา พวกเคร่งศาสนาและกลุ่มนักกีฬา) มีจุดยืนต่อต้านอาปาร์เทอิดโดยปราศจากความรุนแรง แต่ยูดีเอฟถูกปราบปรามอย่างหนักจากรัฐบาลเช่นเดียวกับขบวนการต่อต้านกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่เอเอ็นซีต่อต้านรัฐบาลจากภายนอกประเทศ ยูดีเอฟก็ต่อต้านอย่างแข็งขันจากภายใน เช่น ขับไล่เจ้าหน้าที่รัฐบาลตามเมืองต่าง ๆ และเข้าควบคุมเองจนกระทั่งบางเมืองกลายเป็น (ลักษณะ) ก่ายทหาร⁵⁶ รัฐบาลเรียกยูดีเอฟว่าเป็นหมาป่าในคราบของแกะ เพราะเชื่อว่ายูดีเอฟเป็นตัวแทนของเอเอ็นซีเข้ามาแทรกแซงภายในประเทศ ทั้งที่รัฐบาลเองก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้⁵⁷

พร้อม ๆ กับการต่อต้านของขบวนการเหล่านั้น พวกเขาต้องแลกเสรีภาพมาด้วยการสูญเสียเสรีภาพในบางขณะที่ต้องติดคุก ถูกทรมานกักขังและบางคนสูญเสียชีวิต เพื่อสิ่งที่พวกเขาเชื่อมั่นคือ ความเสมอภาคและต้องการเห็นรัฐบาลยกเลิกการแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิว (ซึ่งเป็นหลักการสากลแห่งสิทธิมนุษยชน) การต่อต้านของขบวนการเหล่านี้มีหลากหลายยุทธศาสตร์แต่ยุทธศาสตร์หลัก ๆ คือ การต่อสู้ด้วยอาวุธ (armed struggle)⁵⁸ โดยเฉพาะขบวนการภายนอกแอฟริกาใต้ (เอเอ็นซีและพีเอซี) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแอฟริกาใต้ผิวขาวบางคน จากสหภาพโซเวียต จากคนผิวดำในประเทศแอฟริกาตอนใต้ที่ขบวนการเข้าไปตั้งฐานอยู่ และจากขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement - NAM)

ขบวนการเหล่านี้มียุทธศาสตร์การต่อสู้ที่แตกต่างหลากหลาย และมีประสบการณ์มากมายซึ่งในที่นี้จะไม่บรรยายรายละเอียดในเรื่องนี้ เพียงแต่ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่าการต่อต้านของขบวนการเหล่านี้มีความสำคัญต่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจอย่างไร

⁵⁶Grundy, *South Africa: Domestic crisis and global challenge*, p.272.

⁵⁷Kenneth W. Grundy, "South Africa: Coercion and demands for change", *Current History* 86 (May 1987): 199.

⁵⁸See "Armed struggle", in Norval, *Inside the ANC*, pp.179-190.

การต่อสู้ของขบวนการเพื่อเสรีภาพของคนผิวดำเหล่านี้เกิดขึ้นและเคลื่อนไหวไปพร้อม ๆ กับการปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจที่ขบวนการของคนผิวดำนั้นเชื่อถือและเป็นความหวัง (เช่นเดียวกับศรัทธาในหนทางการต่อสู้ของตน) ว่าจะเป็นกลไกที่จะไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยปราศจากความรุนแรง พวกเขาเชื่อว่าสำหรับรัฐบาลแอฟริกาใต้แล้วควรกดดันด้วยไม้อ่อน (มาตรการการลงโทษ) และไม้แข็ง (การต่อสู้ทางทหาร) ไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยุทธศาสตร์หลักการต่อสู้ด้วยอาวุธของขบวนการเหล่านี้จะเป็นยุทธศาสตร์เสริม (supplementary strategy) ที่ให้การส่งเสริมมาตรการการลงโทษราวกับว่าเป็นสิ่งที่ขาดกันไม่ได้ หรือเรียกว่าเป็นยุทธศาสตร์คู่ (dual strategy)⁵⁹ ที่จะกดดันรัฐบาลแอฟริกาใต้จาก 2 ด้าน ด้วยผลเสียหายทางเศรษฐกิจและด้วยความรุนแรงจากคนผิวดำ

ความจริงขบวนการเรียกร้องเสรีภาพของคนผิวดำโดยลำพังนั้นได้ดำเนินการต่อสู้มาไม่น้อยกว่า 20-30 ปี ก่อนหน้าจะมีมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจจากนานาชาติ รัฐบาลแอฟริกาใต้เองไม่มีท่าทีหวั่นเกรงใด ๆ กับขบวนการเหล่านี้เลย มีหน้าซำยังจัดตั้งกองทัพทหารและตำรวจเข้าปราบปรามทำลายขบวนการเหล่านี้อยู่หลายครั้ง อีกทั้งในสมัยประธานาธิบดีโบธาสามารถทำสนธิสัญญากับประเทศที่ขบวนการเหล่านี้ไปแอบตั้งฐานที่มั่นอยู่ เช่น ความตกลงนโกมาติ (Nkomati Accord) ที่รัฐบาลแอฟริกาใต้ตกลงกับรัฐบาลโมซัมบิกว่าจะไม่มีการแทรกแซงทางทหารของรัฐบาลแอฟริกาใต้ต่อไป ขณะเดียวกันรัฐบาลโมซัมบิกต้องไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ แก่ขบวนการเรียกร้องเสรีภาพต่อต้านแอฟริกาใต้ ซึ่งขณะนั้นเอเอ็นซีตั้งฐานที่มั่นอยู่ ทำให้ต้องย้ายฐานที่มั่นไปอยู่ ณ ที่แห่งใหม่ เช่น ในเลโซโท⁶⁰ การต่อสู้ระหว่างรัฐบาลแอฟริกาใต้กับขบวนการเหล่านี้มีแต่จะรุนแรงและยืดเยื้อไม่สิ้นสุดและในเรื่องของความสามารถและอิทธิพลแทนที่ขบวนการจะเป็นกลไกในการยุติอาปาร์เทดลงได้ กลับกลายเป็นกลไกที่เสริมให้ระบบอาปาร์เทดสร้างเสริมกำลังของตนด้วยกองทัพและอาวุธที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นไว้เพื่อต่อสู้กับขบวนการเหล่านี้ และหากจะมองในด้านลบต่อการต่อสู้ของขบวนการเหล่านี้ อาจมองได้ว่า หากไม่มีขบวนการและ

⁵⁹George W. Shepherd, Jr., "The antiapartheid movement and international sanctions", in *Effective sanctions on South African*, p.82.

⁶⁰See Douglas Anglin, "SADCC after Nkomati", in *Southern African peace and security: Foundations for the future* ed., Nosakhare O. Obseki (New York: International Peace Academic, 1984), pp.76-78.

การต่อสู้ด้วยยุทธศาสตร์ของขบวนการเหล่านี้ ภาพความโหดร้ายทารุณและความรู้สึกเกลียดชังต่อระบอบอาปาร์เทคคงจะไม่สะท้อนออกมาได้มากมายทั่วโลก เมื่อไม่มีฝ่ายปฏิบัติทำให้รัฐบาลจำต้องกวาดล้าง ภาพความโหดร้ายของรัฐบาลก็จะไม่เกิด อีกหลาย ๆ ประเทศคงจะไม่ต้องปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจด้วยความไม่เต็มใจ เพราะมีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลผิวขาวแอฟริกาได้อยู่แล้ว

การต่อสู้ของขบวนการของคนผิวดำกับรัฐบาลแอฟริกาใต้ กลายเป็นมูลเหตุเกี่ยวเนื่องให้นานาประเทศจำต้องปรับมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจทั้งที่ไม่ปรารถนาจะกระทำ และแท้ที่จริงอาจเป็นไปได้ว่านอกเหนือจากการปรับใช้มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจเพื่อยุตินโยบายอาปาร์เทคแล้ว การใช้เพื่อยุติความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลกับขบวนการต่อสู้ของคนผิวดำก็น่าจะเป็นเป้าหมายแฝงประการหนึ่งของการปรับใช้มาตรการนี้ได้เหมือนกัน ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจได้บรรลุเป้าหมายคือยุตินโยบายอาปาร์เทคแล้ว ความขัดแย้งของขบวนการกับรัฐบาลก็ยุติลงตามไปด้วยเช่นกัน

ถึงกระนั้นอาจเป็นการกล่าวหาขบวนการต่อสู้ของคนผิวดำจนเกินไป เพราะอย่างไรก็ตามใครเลยจะยอมให้ถูกทรยศและเสื่อมสภาพ และในเมื่อการต่อสู้ด้วยสันติวิธีไม่ได้ผล อาวุธและความรุนแรงจึงถูกนำออกมาใช้ หันกลับมาพิจารณาในด้านบวกของขบวนการเรียกร้องเสรีภาพเหล่านี้บ้าง หากไม่มีขบวนการเหล่านี้แล้วเสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่คนผิวดำ (และคนทั่วโลก) ปรารถนา จะสะท้อนออกมาด้วยหนทางใด เลือดเนื้อและชีวิตที่พวกเขาสูญเสียไปไม่ได้สูญเปล่า เพราะอย่างน้อยมันได้สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณและความปรารถนาของพวกเขาที่มีเหมือน ๆ กับคนทั่วโลก และผลที่ได้คือความรู้สึกร่วมที่คนทั่วโลกนี้มีไว้สำหรับการต่อต้านลัทธิระบอบอาปาร์เทค ที่ต่อมากลายเป็นยุทธวิธีและมาตรการที่นานาประเทศร่วมกันกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เช่น มาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความช่วยเหลือหลากหลายรูปแบบแก่คนผิวดำในแอฟริกาใต้และแก่ขบวนการเรียกร้องเสรีภาพเหล่านั้น

เพราะฉะนั้น จากการศึกษาข้อมูลจำนวนหนึ่งแล้วสรุปได้ว่า ขบวนการเรียกร้องเสรีภาพของคนผิวดำนั้นเป็นปัจจัยสนับสนุนมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจในลำดับรอง ก็เป็นเพียงยุทธวิธีที่กระตุ้นให้นานาประเทศกำหนดมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลของประเทศตน

สรุป

ในบทนี้จะพบว่าปัจจัยแวดล้อมมากมายได้แก่ ผู้นำคนผิวดำ ช่วงเวลา กระแสการต่อต้านจากนานาประเทศ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่ตกต่ำลงทุกขณะ และการต่อต้านของขบวนการเรียกร้องเสรีภาพของคนผิวดำ เป็นต้น ทั้งหมดล้วนมีส่วนผลักดันให้มีการดำเนินมาตรการการลงโทษทางเศรษฐกิจทั้งนั้นไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม อาจมีปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนี้ก็ได้อีก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีความสำคัญจึงมิได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้

อย่างไรก็ตาม ในบทนี้ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่า การยุตินโยบายอาปาร์เทดในแอฟริกาใต้ได้สำเร็จนั้น ประกอบด้วยหลากหลายยุทธวิธี หลากหลายองค์ประกอบหรือปัจจัยเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดแรงกดดัน แม้ว่าแรงกดดันที่เกิดขึ้นจากแต่ละยุทธวิธีนั้นจะมีระดับความเข้มข้นของผลกระทบไม่เท่ากัน แต่ทุกปัจจัยโดยภาพรวมแล้วมันมีความหมายต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นในแอฟริกาใต้ นั่นก็คือ การยุตินโยบายแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย